

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING

Ändring av lagstiftningen om rösträtt och valbarhet vid kommunala val.

1993-94

nr 27

FÖRSLAG

Landskapsstyrelsen föreslår att kommunallagen för landskapet Åland (5/80) ändras så att finska medborgare som saknar hembygdsrätt samt danska, isländska, norska och svenska medborgare medges rösträtt och valbarhet i kommunala val om de har haft hemort i landskapet tre år före valåret under förutsättning att de uppfyller de allmänna villkoren för rösträtt och valbarhet.

Landskapslagen om landstingsval och kommunalval (39/70) föreslås kompletterad med bestämmelser om uppgörande av basförteckningar så att det av särskilt tillägg till basförteckningen skall framgå vilka personer som har rösträtt i kommunalval men inte i val av lagtingets ledamöter.

Lagförslagen bör behandlas så att bestämmelserna om valbarhet och rösträtt samt om uppgörande av basförteckningar kan träda i kraft i tid till nästa val.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 4 punkten självstyrelselagen har landskapet behörighet att lagstifta bland annat i fråga om kommunala val. Behörigheten begränsas dock av 9 § självstyrelselagen som anger att endast den som har hembygdsrätt har rösträtt vid kommunala val och är valbar vid sådana val. Med stöd av 67 § självstyrelselagen har lagtinget dock givits möjlighet att avvika från kravet på hembygdsrätt i 9 § när det gäller finska medborgare och medborgare i andra nordiska länder. Förutsättningarna för rösträtt och valbarhet för dessa personer skall i så fall anges i landskapslag.

2. Nuläget och utvärdering av nuläget

2.1. Rösträtt och valbarhet i kommunala val

2.1.1. Kravet på hembygdsrätt

Enligt 9 § självstyrelselagen krävs hembygdsrätt för rösträtt och valbarhet vid kommunala val. Under de förutsättningar som anges i landskapslag kan enligt 67 § 1 mom. finska medborgare som saknar hembygdsrätt samt danska, isländska, norska och svenska medborgare medges rösträtt och valbarhet vid val av förtroendevalda inom kommunalförvaltningen. Landskapet har gentemot statsmakten på ett politiskt plan bundit sig att införa så kallad nordisk kommunal rösträtt och valbarhet i landskapet.

Landskapsstyrelsen har övervägt att utvidga rösträtten och valbarheten så att även andra utlänningar bosatta i landskapet skulle få rösträtt och vara valbara vid kommunalval. En sådan reform kan dock inte genomföras utan att självstyrelselagen först ändras. Om rösträtten och valbarheten utvidgas till andra än nordiska medborgare kan detta ske antingen genom att hembygdsrättskravet slopas även för dessa personer eller genom att hembygdsrättsinstitutets koppling till finskt medborgarskap slopas. Ett eventuellt slopande av hembygdsrättskravet i det här avseendet urholkar dock hembygdsrättsinstitutet, varför det finns anledning att överväga kopplingen mellan hembygdsrätt och finskt medborgarskap i självstyrelselagen. Även EES-avtalets bestämmelser om förbud mot diskriminering på grund av medborgarskap kräver närmare granskning av om hembygdsrättens koppling till finskt medborgarskap fullt ut är förenligt med bestämmelserna i EES-avtalet (Art 4).

Landskapsstyrelsen har för avsikt att, så snart bedömningen av bland annat i vilket avseende det är mest ändamålsenligt att ändra självstyrelselagen för att förverkliga utlänningars rösträtt och valbarhet, överlämna till lagtinget en framställning innehållande en lagmotion till riksdagen i ärendet.

2.1.2. Kvalifikationstiden

Om inte vägande skäl föranleder avslag beviljas finska medborgare hembygdsrätt efter fem års oavbruten vistelse i landskapet om de har tillfredställande kunskaper i svenska. Medborgare i annat nordiskt land måste först bli finsk medborgare innan han kan beviljas hembygdsrätt. I princip kan dessa personer beviljas hembygdsrätt, om de byter medborgarskap, efter fem års oavbruten vistelse i landskapet. För närvarande är huvudregeln således den att det krävs fem års bosättning i landskapet för att en person som saknar hembygdsrätt skall få rösta och vara valbar i kommunala val i landskapet.

I riket är kvalifikationstiden för rösträtt och valbarhet i kommunala val för nordiska medborgare att de i Finland har haft hemort under de två åren närmast före valåret. Motsvarande kvalifikationstid är i Danmark, Sverige, Norge samt på Island och på Grönland tre år. I Danmark och Norge räknas treårsperioden bakåt från valdagen, medan det avgörande i Sverige är att en person har varit skriven i Sverige den 1 november de tre åren närmast före valåret. På Island skall en person ha bott i landet minst tre år före den 1 december före valet.

Landskapsstyrelsen föreslår att kvalifikationstiden skall vara att personen har haft hemort i landskapet under tre år före valåret i enlighet med huvudregeln i de nordiska länderna.

2.2 Begreppet hemort

Riket har lagstiftningsbehörighet i fråga om folkbokföring. Systemet med befolkningsböcker har ersatts med ett befolkningsdatasystem (FFS 507/93). Begreppet hemort har ersatts av begreppet hemkommun i befolkningsdatasystemet. Personers lagstadgade rättigheter och skyldigheter i riket är därför i de flesta avseenden formellt avhängiga av personens hemkommun såsom begreppet har definierats i lagen om hemkommun och inte av personens hemort. För att inte behöva ändra i ett stort antal hänvisningsbestämmelser i rikslagstiftningen anges i lagen om hemkommun att, om i annan lag eller förordning en rättighet eller skyldighet bestäms på basis av hemorten skall, vederbörandes hemkommun betraktas som hemort.

Ett av villkoren för rösträtt enligt nuvarande bestämmelser är hemort i kommunen. Med begreppet hemort eller något annat begrepp med motsvarande innebörd t.ex. boningsort och mantalsskrivningsort i landskapslagstiftningen avses vanligtvis inte något annat än vad som följer av lagstiftningen i riket om i vilken kommun en person skall registreras (hemkommun). Landskapsstyrelsen har inte funnit det ändamålsenligt att i detta sammanhang ändra bestämmelser i kommunallagen eller i annan landskapslagstiftning vari begreppet hemort ingår. Uppgifter ur befolkningsdatasystemet blir i praktiken vägledande när bestämmelser om hemort skall tillämpas. Uppgifterna i befolkningsdatasystemet om var en person har hemort (hemkommun) baserar sig på rikslagstiftningen. Tillämpningen av bestämmelser i kommunallagen och annan landskapslag-

---

stiftningen vari ingår begreppet hemort torde således inte medföra några tolkningsproblem.

3. Förslagets verkningar

Antalet finska medborgare som saknar hembygdsrätt samt medborgare i annat nordiskt land som har haft hemort i landskapet under de tre år närmast före valåret 1995 är uppskattningsvis 1150 personer. Dessa personer utgör cirka 6 % av de röstberättigade i kommunalvalet 1995.

Förslaget har inte några organisatoriska, personella eller ekonomiska verkningar av betydelse.

4. Ärendets beredning

Nordiska rådet rekommenderade år 1975 att nordisk kommunal rösträtt och valbarhet skulle genomföras i alla nordiska länder.

Frågan har varit föremål för diskussioner i landskapet och mellan landskapets och rikets myndigheter i flera olika sammanhang sedan början av 70-talet.

Frågan diskuterades i landstinget bland annat i anledning av en lagmotion innehållande initiativ till riksdagen med förslag till ändring av 1951-års självstyrelselag samt av kommunallagen (1986-87 Lt-Lagmot. nr 77/1983-84). Landstinget beslöt då förkasta motionen och hemställde hos landskapsstyrelsen om fortsatt beredning av frågan om nordisk kommunal rösträtt och valbarhet på Åland så att denna fråga kan upptas till prövning sedan den nya självstyrelselagen för Åland trätt i kraft.

Ärendet har beretts som tjänstemannauppdrag vid lagberedningen. På grund av ärendets natur har inte kommunerna hörts i ärendet.

DETALJMOTIVERING

1. Landskapslag om ändring av 14 § kommunallagen för landskapet Åland

I gällande 14 § anges tre villkor som måste vara uppfyllda för att en person skall ha rösträtt i kommunala val (hembygdsrätt, ålder och hemort). Tekniskt har paragrafen ändrats så att rösträttsåldern anges i 1 punkten, hemortskravet i 2 punkten och kravet på hembygdsrätt i 3 punkten. Till paragrafens 3 punkt har fogats bestämmelser om att även finska medborgare som saknar hembygdsrätt samt danska, isländska, norska och svenska medborgare har rösträtt, om de uppfyller villkoren i 1 och 2 punkten och om de under tre år närmast före valåret haft hemort i landskapet.

Landskapsstyrelsen föreslår att lagens ikraftträdelsedatum lämnas öppen för landskapsstyrelsens avgörande. Avsikten är att lagen skall träda i kraft i god tid före valåret 1995.

2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om landstingsval och kommunalval

I och med den nya självstyrelselagen har begreppet landsting ersatts av begreppet lagting. Begreppet landsting och begrepp vari ordet landsting ingår finns i ett flertal bestämmelser i landskapslagen om landstingsval och kommunalval. I lagförslaget har uttrycket landsting m.m. utbytt mot lagting m.m. genom en metod som tidigare inte brukats vid ändring av landskapslagstiftning. En liknande metod har under en längre tid varit i bruk i Sverige. Landskapsstyrelsen anser att det är ändamålsenligt att i en lags ingress ange att begrepp i en lag ersätts med andra begrepp istället för att ändra alla relevanta bestämmelser i en lag eller företa redaktionella ändringar, typ klammerparentes. När detta nya system används förutsätts det att hela lagen publiceras i ÅFS i överensstämmelse med 3 § 2 mom. i landskapslagen om Ålands författningssamling (112/93).

Enligt gällande 8 § 1 mom. upptas i basförteckning varje röstberättigad som på valårets första dag har hemort i kommunen. På grund av införandet av nordisk kommunal rösträtt innebär bestämmelsen att även personer som saknar hembygdsrätt skall upptas i basförteckning. För att skilja ut de personer som enbart har rösträtt i kommunalval har bestämmelsen i 1 mom. ändrats så att i basförteckningen upptas endast personer som har rösträtt både i kommunalval och lagtingsval. De som har endast kommunal rösträtt skall enligt det föreslagna ändrade 3 mom. istället antecknas i ett särskilt tillägg till basförteckningen. Sålunda blir det två särskilda tillägg till basförteckningen vid nästa kommunal- och lagtingsval. Det ena tillägget innehåller en förteckning över de personer som inte har hemort i landskapet och enbart har rösträtt i lagtingsval och det andra en förteckning över de personer som har hemort i lands-

---

kapet och enbart har rösträtt i kommunalval.

Landskapsstyrelsen föreslår att lagens ikraftträdelsedatum lämnas öppen för landskapsstyrelsens avgörande. Avsikten är att lagen skall träda i kraft i god tid före valåret 1995.

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar följande lagar.

1.

L A N D S K A P S L A G
om ändring av 14 § kommunallagen för landskapet Åland

I enlighet med lagtingets beslut, tillkommet i den ordning som anges i 67 § 2 mom. självstyrelselagen, ändras 14 § kommunallagen den 19 februari 1980 för landskapet Åland (5/80), sådan den lyder i landskapslagen den 7 mars 1991 (14/91), som följer:

14 §

Rösträtt.

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i fullmäktige har den

- 1) som vid valårets ingång har fyllt 18 år och
- 2) haft hemort i kommunen på valårets första dag samt
- 3) som innehar åländsk hembygdsrätt eller, om han är dansk, isländsk, norsk eller svensk medborgare eller finsk medborgare som saknar hembygdsrätt, som under de tre åren närmast före valåret haft hemort i landskapet.

Denna lag träder i kraft den _____

2.

L A N D S K A P S L A G
om ändring av landskapslagen om landstingsval och kommunalval

I enlighet med lagtingets beslut
ändras 8 § 1 och 3 mom. landskapslagen den 30 december 1970 om landstingsval och kommunalval (39/70), sådana de lyder i landskapslagen den 7 mars 1991 (13/91), samt

ersätts ordet "landsting" med "lagting", ordet "landstingsval" med "lagtingsval" och ordet "landstingsman" med "lagtingsman" i lagen som följer:

8 §

Som underlag för vallängd uppgör registerbyrån basförteckning för varje röstningsområde. Förteckningen uppgörs enligt den indelning i röstningsområden som gällde vid utgången av juni månad under valåret. I basförteckning upptas varje röstberättigad som innehar åländsk hembygdsrätt och som på valårets första dag hade hemort i kommunen.

Röstberättigad som inte har hemort i landskapet skall antecknas i ett särskilt tillägg till basförteckningen för det röstningsområde där han senast hade hemort, samt röstbe-

---

rättigad som saknar hembygdsrätt skall antecknas i ett särskilt tillägg till basförteckningen för det röstningsområde där han valårets första dag hade hemort.

Denna lag träder i kraft den . _____

Mariehamn den 15 mars 1994

L a n t r å d

Ragnar Erlandsson

Lagberedningssekreterare

Tomas Lundberg

1. 1948

2. 1949

3.

1. 1948

2. 1949

3. 1950

4.

5.

6.

7. 1951

8.

9. 1952

10.

11. 1953

12. 1954

1. LANDSKAPSLAG
om ändring av 14 § kommunallagen för landskapet Åland

I enlighet med lagtingets beslut, tillkommet i den ordning som anges i 67 § 2 mom. självstyrelselagen, ändras 14 § kommunallagen den 19 februari 1980 för landskapet Åland (5/80), sådan den lyder i landskapslagen den 7 mars 1991 (14/91), som följer:

Gällande lydelse

14 §

Rösträtt.

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i fullmäktige har den som innehar åländsk hembygdsrätt och vid valårets ingång har fyllt 18 år samt haft hemort i kommunen på årets första dag.

Föreslagen lydelse

14 §

Rösträtt.

Rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i fullmäktige har den

1) som vid valårets ingång har fyllt 18 år och

2) haft hemort i kommunen på valårets första dag samt

3) som innehar åländsk hembygdsrätt eller, om han är dansk, isländsk, norsk eller svensk medborgare eller finsk medborgare som saknar hembygdsrätt, som under de tre åren närmast före valåret haft hemort i landskapet.

_____

Denna lag träder i kraft den .

2.

LANDSKAPSLAG

om ändring av landskapslagen om landstingsval och kommunalval

I enlighet med lagtingets beslut

ändras 8 § 1 och 3 mom. landskapslagen den 30 december 1970 om landstingsval och kommunalval (39/70), sådana de lyder i landskapslagen den 7 mars 1991 (13/91), samt

ersätts ordet "landsting" med "lagting", ordet "landstingsval" med "lagtingsval" och ordet "landstingsman" med "lagtingsman" i lagen som följer:

Gällande lydelse

8 §

Som underlag för vallängd uppgör registerbyrån **basförteckning** för varje röstningsområde. Förteckningen uppgörs enligt den indelning i röstningsområden som gällde vid utgången av juni månad under valåret. I basförteckning upptas varje röstberättigad som på valårets första dag har hemort i kommunen.

Röstberättigad som inte har hemort i landskapet skall antecknas i ett särskilt tillägg till basförteckning för det röstningsområde där han senast hade hemort.

Föreslagen lydelse

8 §

Som underlag för vallängd uppgör registerbyrån **basförteckning** för varje röstningsområde. Förteckningen uppgörs enligt den indelning i röstningsområden som gällde vid utgången av juni månad under valåret. I basförteckning upptas varje röstberättigad *som innehar åländsk hembygdsrätt och* som på valårets första dag hade hemort i kommunen.

Röstberättigad som inte har hemort i landskapet skall antecknas i ett särskilt tillägg till basförteckningen för det röstningsområde där han senast hade hemort, *samt röstberättigad som saknar hembygdsrätt skall antecknas i ett särskilt tillägg till basförteckningen för det röstningsområde där han valårets första dag hade hemort.*

Denna lag träder i kraft den